Amicale Internationale KZ Neuengamme

Stadt Neustadt in Holstein

Меморіальний захід 3 травня 2026 року з нагоди 81-ї річниці бомбардування суден з ув'язненими Меморіальний цвинтар «Кап-Аркона», Штуттхофвег, Нойштадт-ін-Гольштайн

10:30	Покладання вінків та прапороносці
10:45	Хор школи імені Якоба Ліенау та прибережної гімназії Нойштадта-на-Голштейні: «Моорсольдати»
10:50	Привітання Мартіни Леттері, , президента Amicale Internationale концентраційного табору Ноєнгамме
10:55	Вітальне слово від Мірко Шпікерманна ( ), мера міста Нойштадт-ін-Гольштайн
11:00	Вітальне слово від Еки фон Кальбен (Eka von Kalben), віце-президентки Шлезвіг-Гольштейнського земельного парламенту (ischer Landtag)
11:05	Виступ Філіпа Косне (Philippe Cosnay), президента французької асоціації «Amicale française de Neuengamme et de ses Kommandos»
11:10	Доповідь Кюстенгімназіум Нойштадт-ін-Гольштейн та робоча група «Ноєнгамме» : Вальдемар Нодс
11:20	Хор школи Якоба-Ліенау та прибережної гімназії Нойштадт-ін-Гольштайн: Blowin' in the Wind
11:25	Прощання з Мартіною Леттері

Після цього: Єврейське кладовище на Грасвег, Нойштадт-ін-Гольштайн

11:50	Покладання вінка та кадиш у виконанні Натана Грінберга, єврейська громада Любека

Під час урочистої події будуть зроблені фотографії та зняті фільми. Якщо ви не бажаєте, щоб вас фотографували або знімали на відео, ви можете звернутися безпосередньо до фотографа та знімальної групи. Пам'ятний захід організовують Amicale Internationale KZ Neuengamme e.V. та місто Нойштадт у Гольштейні за підтримки Мережі дітей та молоді Нойштадта в Гольштейні, шкіл Нойштадта, Робочої групи Нойштадта, Фонду меморіалів Шлезвіг-Гольштейну та Фонду меморіалів та навчальних місць Гамбурга. Меморіали та місця навчання в пам'ять про жертв нацистських злочинів.

KINDER UND JUGEND NETZWERK Neustadt in Holstein e.V.

arbeitsgemeinschaft neuengamme eV

Bürgerstiftung Schleswig-Holsteinische Gedenkstätten

Stiftung Hamburger Gedenkstätten und Lernorte zur Erinnerung an die Opfer der NS-Verbrechen

Мартін Леттері
Президентка Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 травня 2026
Нойштадт-Пельцерхакен

Примітка: Текст було автоматично перекладено.

Мене звати Мартін Леттері, я є головою Amicale International KZ Neuengamme та онука Мартінуса Леттері, якого 25 січня 1942 року вбили у концентраційному таборі Ноєнгамме. AIN була заснована в 1958 році колишніми в'язнями концентраційного табору Ноєнгамме. Вони домовилися зберігати пам'ять про події в цьому концентраційному таборі та в багатьох його філіях. Спільно з містом Нойштадт-ін-Гольштайн AIN вже багато років поспіль організовує цю меморіальну церемонію 3 травня.

Від імені нас усіх я вітаю родичів, які сьогодні спеціально приїхали з Бельгії, Данії, Німеччини, Франції, Нідерландів, Іспанії та Польщі. Сьогодні серед них немає тих, хто вижив у катастрофі, що сталася 81 рік тому, але є родичі жертв цієї катастрофи, а також колишні в'язні концентраційного табору Ноєнгамме та концентраційного табору Штуттгоф.

Особливе вітання сьогодні адресоване віце-президенту парламенту Шлезвіг-Гольштейну Еці фон Кальбен, а також нащадку Філіпу Косне, голові Amicale française, який незабаром розповість про свого двоюрідного брата (двоюрідного брата другого ступеня) Марка Бургедьє. І, звичайно, я щиро вітаю мера Мірко Шпікермана з міста Нойштадт-у-Гольштейні.

Невелике практичне зауваження, перш ніж я продовжу: будь ласка, майте на увазі, що сьогодні ведеться зйомка та фотографування; тут присутні кілька знімальних груп.

Перша меморіальна церемонія, присвячена жахам 3 травня 1945 року, відбулася вже через чотири дні і була організована тими, хто вижив. 7 травня 1945 року зібралися люди різних національностей, ті, хто вижив у цій катастрофі, а також врятовані зі Штуттгофа. Вони почали ховати померлих і, як могли, спорудили пам'ятник із каменів.
Ми навіть уявити собі не можемо, через що їм довелося пройти.

Коли фронт союзників наближався, концентраційні табори та численні філії були евакуйовані. З Штуттгофа три тисячі в’язнів було вивезено на річкових суднах через Балтійське море, з Ноєнгамме тисячі в’язнів було доставлено до порту Любека.
Частину з них доправили на «Кап Аркона», пасажирський корабель, що стояв на якорі біля Нойштадта; інші в’язні опинилися на «Тільбеку» та «Афінах». «Тільбек» відплив і став на якір неподалік від «Кап Аркона».

В'язнів утримували в трюмах трьох суден, де умови, наскільки це було можливо, були ще жахливішими, ніж у таборах, звідки вони прибули.
Вони прибули з Німеччини та з усіх країн, які були окуповані нацистами або перебували з ними у стані війни: з країн Балтії, Бельгії, Данії, Франції, Греції, Італії, Югославії, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, України, Польщі, Чехословаччини та Росії. Там майже не було світла та повітря, деякі не отримували їжі протягом кількох днів. Тим, хто дивом вижив, загрожувало бомбардування.

У ніч з 2 на 3 травня два внутрішні судна зі Штуттгофа прибули до Нойштадта. На борту перебували сотні в’язнів, переважно єврейські жінки та діти. Їхні умови життя також були жахливими, і багато хто вже помер під час подорожі. Охоронці намагалися перевести в'язнів на ті самі судна, на яких тим часом перебували в'язні з Ноєнгамме. Капітани відмовилися. Після того, як в'язні самостійно зійшли на берег у Пельцерхакені, рано вранці 3 травня охоронці розстріляли сотні в'язнів, причому їм допомагали морські піхотинці та поліцейські.

О 15:00 відбувся перший напад англійських літаків «Тайфун» на кораблі «Кап Аркона» та «Тільбек». На борту «Кап Аркона» перебувало близько 4200 в’язнів, на борту «Тільбека» — від 2500 до 3000. «Кап Аркона» загорілася, «Тільбек» був повністю зроблений із заліза і тому не міг горіти, проте затонув досить швидко. На обох кораблях розгорнулося пекло. На борту обох кораблів полонені намагалися врятувати своє життя, але це вдалося лише небагатьом. Більшість потонули або згоріли; крім того, англійські літаки стріляли по потерпілих, а тих, хто дістався берега, розстрілювали німецькі есесівці та хлопці з Гітлерюгенда.

Поки кораблі бомбардували, у Люнебурзькій пустці відбувалися мирні переговори між великим адміралом Карлом Деніцем і британським генералом

Бернардом Лоу Монтгомері. Для більшості полонених на борту бомбардованих кораблів мир прийшов запізно. Тут 7000 людей загинули жахливою смертю.

Мірко Шпікерман
Мер міста Нойштадт-у-Гольштейні
3 травня 2025
Нойштадт-Пельцерхакен

Примітка: Текст було автоматично перекладено.
Термін заборони на публікацію: початок виступу
Діє те, що було сказано.

Шановна пані віце-президенте парламенту Шлезвіг-Гольштейну, шановна пані фон Кальбен,

шановна пані Леттері,
шановний пане Косне,
шановна пані Кірнер, голова округу,
шановний пане Гаарц,
Шановні родичі,
шановні пані та панове,

щиро вітаю вас на сьогоднішній меморіальній церемонії – через 81 рік після 3 травня 1945 року.

Особливо дякую родичам жертв, які приїхали сюди з шести країн. Багато з вас після цього поїдуть на меморіальну церемонію в гамбурзький меморіал концтабору Ноєнгамме. Отже, сьогодні у вас дуже насичена програма. Сподіваюся, що ця церемонія подарує вам кілька хвилинок для роздумів і ви матимете час вшанувати пам'ять своїх рідних.

Як мер міста Нойштадт-у-Гольштейні, для мене дуже важливо мати можливість звернутися до вас тут, на Почесному кладовищі.
Цей цвинтар і меморіал були створені в роки після 1945 року з ініціативи та за участю тих, хто вижив. Міжнародна асоціація
KZ Neuengamme, об’єднання тих, хто вижив, та їхніх рідних, вже багато років поспіль 3 травня організовує тут меморіальні урочистості – останні кілька років спільно з дитячою та молодіжною мережею Neustadt in Holstein e.V. та за підтримки міста.

Ця співпраця є для нас дуже важливою. Вона свідчить про те, що вшанування та пам'ять про 3 травня 1945 року міцно вкорінені в центрі нашого суспільства, у самому серці міста Нойштадт-ін-Гольштайн.
Сьогодні школярі є одними з найважливіших учасників вшанування пам'яті. Вони вивчають історію та запитують, що це означає для їхнього майбутнього.

Історія, про яку йдеться, є дуже жорстокою та трагічною. Злочини та смерть, визволення та кінець війни безпосередньо слідують одне за одним 3 травня 1945 року.
Пані Леттері спочатку описала ці події. Завжди вражає, коли доводиться стикатися зі злочинами, скоєними тут, у Нойштадті-на-Голштейні, незадовго до кінця нацизму.

Але ми не маємо права нічого приховувати чи, тим більше, витісняти з пам'яті. Це стосується також питання про провину та відповідальність місцевих жителів. Адже злочинцями були не тільки есесівці, а й німецькі морські піхотинці та поліцейські, і не виключено, що до цього причетні були також «Фольксштурм» та «Гітлерюгенд», тобто мешканці Нойштадта.

Про багатьох, хто загинув тут близько 3 травня 1945 року, ми навіть не знаємо імен. На цьому меморіальному камені згадано 24 нації та етнічні групи. Це були люди з усієї Європи, які чинили опір нацизму та німецьким окупантам.

Це були люди, яких переслідували через їхню релігію, світогляд або сексуальну орієнтацію – або які, згідно з расистським світоглядом нацистів, не мали права на життя.

Завдяки новому документаційному центру, який місто Нойштадт-ін-Гольштайн будує за підтримки федерального уряду та землі, ми створюємо місце пам'яті, освіти та зустрічей. Ми бачимо в документаційному центрі важливу опору для майбутньої роботи з вшанування пам'яті, збереження спогадів та просвіти тут, у Нойштадті-ін-Гольштайні та регіоні.

Адже сьогодні саме МИ несемо відповідальність за формування майбутнього, в якому демократія, права людини та свобода залишатимуться нашими цінностями.

Ми всі знаємо, яка ситуація у світі. Ми бачимо, як зневажають міжнародне право. Ми бачимо посилення правого популізму та правого радикалізму в багатьох європейських країнах і у нас. Багато хто з нас відчуває безсилля перед новинами, які щодня до нас надходять.

Такі заходи, як сьогоднішній, хоч яким сумним є їхній привід, є, навпаки, знаком надії. Тут нащадки жертв зустрічаються з молодими людьми, які активно борються проти забуття та виступають за демократію, мир і різноманітність.

Ця активність є неоціненною і заслуговує на нашу підтримку!

Щиро дякую!

Ека фон Кальбен
Віце-президентка Ландтагу Шлезвіг-Гольштейну
3 травня 2026
Нойштадт-Пельцерхакен

Примітка: Текст було автоматично перекладено.

Шановний пане мер Спікерман,
шановна пані доктор Леттері,
шановний пане Косне,
дорогі родичі та нащадки жертв нацизму,
шановні пані та панове,

81 рік тому в бухті Нойштадт розігралася трагедія – трагедія, яка водночас стала частиною найбільшого злочину проти людства в історії дотепер. На борту пасажирського пароплава «Cap Arcona» та меншого вантажного судна «Thielbek» загинуло понад 7 000 людей під час бомбардування союзників, яке було свідомо сплановано нацистами.

Ці 7 000 загиблих – лише частина тих людей, яких нацистський режим та його поплічники вбили, катували та поневолили. Кожна з цих жертв мала ім’я та обличчя. Кожна з цих жертв мала рідних та друзів. Кожна з їхніх доль є частиною злочину проти людства, <
розміри ми ледве можемо собі уявити.

Як ми можемо вшанувати пам'ять цих людей, як ми можемо сьогодні, через 81 рік, надати їм обличчя і, можливо, навіть голос? Але як може – і як має – таке місто, як Нойштадт, поводитися з цією історичною спадщиною?

Пані та панове, осмислення злочинів націонал-соціалізму в Німеччині стало темою для німецької громадськості жахливо пізно.
Пам'ять про те, що тоді, 3 травня 1945 року, сталося в бухті Нойштадта, довелося відновлювати в ході тривалого процесу, часто занадто пізно для тих, хто пережив Голокост та нацистські переслідування.

Але були й ініціативи, які дали перші важливі сигнали, які відстежували сліди нацистських злочинів у себе під боком і організовували перші меморіальні заходи та виставки.
Тут, у Нойштадті, початок був покладений створенням виставки про події 3 травня 1945 року в міському музеї. Важливий початок, перший крок. Перший крок до просвіти. Перший крок до пам’яті
і крок, щоб застерегти, дивлячись на сьогодення та майбутнє.

Це пам'ять має майбутнє лише тоді, коли кожне покоління знову і знову готове робити з неї активні висновки для сьогодення. І тому я вірю, що ініціатива, започаткована кілька років тому з метою переосмислення та оновлення вшанування пам’яті жертв «Кап Аркона» та «Тільбека», дає можливість не лише родичам тоді вбитих людей, не лише ініціаторам першої виставки, а й усім людям, які приїжджають сюди, до Нойштадта, саме це: робити важливі висновки для сьогодення та майбутнього на основі вшанування та пам’яті.

Це, шановні пані та панове, є тим важливішим з огляду на сучасні виклики.
З огляду на жахливі кадри, які надходять до нас із зон військових конфліктів у світі. З огляду на зростаючу популярність партій у Європі, які більше не відстоюють демократію та європейські цінності.
З огляду на зростання антисемітизму, ксенофобії та націоналізму тут, у Німеччині, та в усьому світі.

Тут кожен у нашому суспільстві має проявити себе і докласти зусиль!
Тому я особливо дякую всім вам, хто сьогодні та завтра бере участь у цьому вшануванні пам’яті, беручи участь у численних заходах. Я хотів би на цьому місці назвати імена цих партнерів, спонсорів та прихильників:

Міжнародна асоціація «Амікале» концтабору «Нойенгамме», робоча група «Нойенгамме» (Arbeitsgemeinschaft Neuengamme e.V.), Фонд Брунсвіка, Громадський фонд меморіальних місць Шлезвіг-Гольштейну, Мережа дітей та молоді міста Нойштадт-на-Гольштейні, уповноважений з питань політичної освіти землі Шлезвіг-Гольштейн, місто Нойштадт-на-Гольштейні, Фонд меморіальних місць та навчальних центрів Гамбурга, присвячених пам’яті жертв нацизму. Також земельний парламент, мої колеги, з великим ентузіазмом підтримали цей проект.

Не можна не згадати також учнів шкіл Нойштадта, які у своїх власних проектах досліджували події 81-річної давнини, а також сучасні виклики антисемітизму, расизму та ксенофобії.

Багато рук, багато розумів і багато сердець започаткували та створили тут, у Нойштадті, щось важливе. За це я хочу щиро подякувати кожному, хто брав у цьому участь!

Філіп Косне
Двоюрідний дядько Марка Бургедьє (Ноєнгамме, номер в'язня 61728)
Вижившій з «Атен»
3 травня 2026
Нойштадт-Пельцерхакен

Примітка: Текст було автоматично перекладено.

Мене звати Філіп Косне, я є головою французької асоціації «Amicale française de Neuengamme» і двоюрідним братом Марка Бургедьє, французького депортованого, якого 3 травня 1945 року звільнили в Нойштадті, а 11 липня 1945 року він помер від наслідків депортації.
Його історією я хочу вшанувати пам'ять усіх депортованих, які страждали заради нашої свободи і з яких понад 7 000 загинули під час трагедії в Любецькій затоці.

Марк Бургедьє народився 18 січня 1925 року в Сен-Лоран-дю-Медок поблизу Бордо. Він, як і його батько, був продавцем продуктів харчування та збирачем смоли (він збирав сік сосен).
Його мати була двоюрідною сестрою мого діда по материнській лінії, і ще в юності я дуже рано дізнався про існування депортованого кузена, доля якого залишалася в основному невідомою.

Моя мати, якій тоді було п'ять років, згадує, що після свого першого арешту він переховувався у неї в лісі в Ландах. Мій дядько, який був його однолітком, був з ним у близьких стосунках. Ці зв'язки спонукали мене зрозуміти його життєвий шлях і вшанувати його пам'ять.

У квітні 1943 року, у віці 18 років, Марк Бургедьє заснував у своєму селі невелику групу опору. У серпні 1943 року їх заарештували в рамках «справи Гранклемана», піддали тортурам, а потім утримували в тюрмі «Форт дю А» в Бордо з 14 серпня 1943 року до 17 січня 1944 року, а з 17 січня — у Комп'єні. Його товаришів 27 січня депортували до Бухенвальда.

Самого його, з невідомих причин, було звільнено з Комп'єнь. Після повернення 1 червня 1944 року він відновив свою діяльність у Русі опору і був зрадиний колабораціоністським мером своєї громади.

Але я надам слово самому Марку Бургедьє, щоб він розповів вам про своє друге затримання та шлях до депортації завдяки своєму дуже зворушливому листу, який він написав 15 травня 1945 року з Нойштадта до своїх батьків:

«Мої любі батьки,
(…) Я коротко розповім вам, через що мені довелося пройти з моменту мого арешту [15 липня 1944 року]: я перебував у форті дю Га. 20 липня мене доставили до Ле-Бускату в гестапо (…). З 15-ї години до 1-ї години ночі вони катували мене всіма можливими і уявними способами, щоб змусити мене сказати, де перебував Макі, а також інші речі. Але я витримав, я нічого не видав і пишаюся цим. (…) Треба було бачити, в якому стані я був, з голови до ніг у синцях (…).
9 серпня ми вирушили з Бордо до Німеччини (…). Ми проїхали через Тулузу, Нім, Авіньйон, Валанс, Ліон, Діжон і Німеччину. Але колії всюди були перервані. У Німеччині мене відвезли до табору Дахау, за 25 кілометрів від Мюнхена. Щоб дістатися з Бордо до Дахау, ми провели 20 днів у запечатаних вагонах, по 80 осіб у кожному вагоні для перевезення худоби. [Тут він описує жахливі умови так званого «поїзда-привида».]
У Дахау я перебував з 29 серпня до 22 жовтня. Мені там було дуже добре. [Які жахливі слова він пише про Дахау з відстані часу, переживши пекло Ноєнгамме].
(…)
Отже, 22 жовтня мене доправили до табору Ноєнгамме, що за 20 кілометрів від Гамбурга. Цей табір — табір смерті. [Принаймні так він це сприйняв.]
[Мене] разом із 2000 інших товаришів відправили у відрядження до данського кордону. Ми залишалися там з 20 жовтня до 15 грудня (…). З 2 000, яких туди відправили, 800 повернулися до Ноєнгамме разом із хворими; інші загинули від побоїв і виснаження (ми копали протитанкові траншеї). [Йдеться про зовнішній табір у Ладелунді.]
2 січня [1945 року] мене знову перевели до загону на нідерландському кордоні [тут він говорить про Меппен]. *Робота була та сама, але мені, так би мовити, пощастило, бо я не мусив працювати, адже 11 січня у мене відморозилася ліва рука, а потім обидві ноги. 1 лютого я потрапив до лазарету. Мені надали хорошу допомогу, і рука та ноги знову одужали. Після цього я залишився в лазареті, щоб допомагати лікарям.*
24 березня англійці атакували нашу місцевість. Нас негайно евакуювали, і після багатьох випробувань (обстрілів тощо) ми повернулися до Ноєнгамме.
3 Ноєнгамме нам знову довелося виїжджати. Нас відвезли до Любека, завантажили на корабель, вивели в море, там пересадили на інший корабель,

«Кап Аркона». Таким чином, загалом було три кораблі, навантажені [10 000] полонених. А оскільки на «Кап Арконі» було забагато людей, вони довільно відібрали близько 1 500, яких перевели на інший корабель, «Атен». Я був серед них.
Три інші кораблі [були] бомбардовані, бо вважали, що вони завантажені німцями, вони загорілися, а наш корабель уникнув цього. Він повернувся до Нойштадта, щоб там потрапити в руки англійців.
Отже, 3 травня нас звільнили. Тепер я чекаю, коли сформується транспорт до Франції, це, можливо, займе два тижні (…)».

Його повернення, зрештою, затягнулося: у третьому листі до батьків від 8 червня 1945 року з Нойштадта, де він все ще перебував, він пояснив, що схуд з 80 кілограмів до менше ніж 40 і що після звільнення одразу ж накинувся на їжу. Внаслідок цього він захворів на дизентерію та кишкову інфекцію. Зрештою, 10 червня 1945 року його репатріювали санітарним літаком і доставили до лікарні Кремлін-Бісетр поблизу Парижа.
Там він помер 11 липня 1945 року.

Марк Бургедьє посмертно був нагороджений Військовим хрестом за заслуги, Медаллю опору та Орденом Почесного легіону. У офіційному нагородженні згадується його депортація до Дахау та його страждання тут, у Нойштадті, цитую: *«приречений на смерть від голоду та спраги у трюмі корабля, де він протримався 18 днів».* При цьому забувають про Ноєнгамме, що вже свідчить про незнання цього табору.

Часто кажуть, що маленькі історії складають велику історію. Розповідаючи про життєвий шлях Марка Бургедьє, я хотів не просто поділитися сімейними спогадами, а засвідчити мужність, гідність та опір усіх депортованих перед обличчям нацистського варварства. Питання «Що б ми зробили на їхньому місці?» постає перед кожним із нас. Я часто його собі ставив.

У час, коли ідеології ненависті набирають сили, а крайні праві сили набирають обертів у всьому світі, передавати ці спогади необхідно як ніколи раніше. Тому я беру участь у меморіальних ініціативах, щоб продемонструвати молодим поколінням трагічні наслідки ізоляції та фанатизму.

Сьогодні, як і вчора: «Ніколи не забувати!», як закликає заголовок інформаційного листа Amicale française de Neuengamme, заради «Ніколи більше!».

Кюстенгімназіум Нойштадт-ім-Гарзе та
Arbeitsgemeinschaft Neuengamme e.V.:
Учнівський проект, присвячений Вальдемару Нодсу
3 травня 2026
Нойштадт-Пельцерхакен

Примітка: Текст було автоматично перекладено.

Учні прибережної гімназії Нойштадта разом із вчителем Петером Гюнсоєм у співпраці з робочою групою «Ноєнгамме» ознайомилися з біографією Вальдемара Нодса та взяли інтерв'ю у його онука Макса Нодса.

Хто був Вальдемар Нодс?
Він народився 1 вересня 1908 року в південноамериканському Суринамі, який на той час був голландською колонією. Його батьки були одними з перших суринамців, які народилися вільними від рабства.
У віці 19 років він поїхав на навчання до Нідерландів. Там він заснував сім'ю. Він та його дружина Ріка, яка раніше проти волі своєї родини розлучилася зі своїм чоловіком, вели пансіонат у Схевенінгені. Там вони приймали не лише туристів, а й єврейських біженців, яких переслідували нацисти. Їх зрадили.
Ріка взяла всю провину на себе і була відправлена до концентраційного табору Равенсбрюк, де й померла. Вальдемар Нодс у лютому 1944 року потрапив до концтабору Ноєнгамме, де спочатку зміг вижити завдяки своїм знанням німецької мови. Незадовго до визволення Вальдемар Нодс загинув під час бомбардування корабля «Кап Аркона» 3 травня 1945 року. Ріка та Вальдемар залишили після себе сина Валді. Письменниця Аннеєт ван дер Зійл реконструювала історію родини Нодс і надихнула на створення художнього фільму «Сонні Бой».
Наші запитання: Як сьогодні родина згадує Вальдемара та Ріку Нодс і що допомогло родині зіткнутися з цією жахливою частиною сімейної історії? Ми маємо уявляти собі Вальдемара та Ріку як мужніх, сильних особистостей. Як нащадки, такі як Макс Нодс, докладають зусиль, щоб їхня доля не була забута? Яку роль для родини відіграють, з одного боку, європейський колоніалізм, а з іншого — гноблення з боку німецької окупації?
У короткому виступі на меморіальній церемонії 3 травня учні представляють Вальдемара та Ріку Нодс і розповідають про зустріч із їхнім онуком Максом Нодсом.

Мартін Леттері
Голова Міжнародної асоціації концтабору Ноєнгамме
3 травня 2026
Нойштадт-Пельцерхакен

Примітка: Текст було автоматично перекладено.

Я дякую Філіпу Косне за його зворушливі слова про свого двоюрідного брата Марка Бургедьє. Це дозволило побачити обличчя однієї з жертв, і ми, як слухачі, змогли відчути, наскільки його передчасна смерть вразила його родину.
Від імені нас усіх я також дякую Еці фон Кальбен; важливо, щоб представники землі Шлезвіг-Гольштейн демонстрували свою прихильність до вшанування пам'яті про жахи нацистської епохи. Тому я також дякую меру Мірко Шпікерману не лише за його сьогоднішню промову, а й за його прихильність до документаційного центру, для якого ми минулого року зробили перший крок, а також за чудову співпрацю протягом останніх років.

І, нарешті, я дякую учням прибережної гімназії за їхній внесок та об'єднаному хору учнів з Нойштадта-на-Гольштейні. Їхня активність дає надію на майбутнє.

Зараз як ніколи важливо згадувати жахи нацистської епохи. Згадуючи про це, ми показуємо, що відбувається, коли правда більше не має значення, демократія зникає, а правова держава перестає функціонувати. Той, хто згадує минуле, передає послання сьогоденню та майбутньому.